

City Deal Waarden van groen en blauw in de stad

Partijen

1. De publiekrechtelijke rechtspersonen gemeenten:
Amersfoort, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder Menno Tigelaar
Apeldoorn, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder Mark Sandmann
Den Haag, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder Boudewijn Revis
Dordrecht, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder Rinette Reynvaan
Haarlem, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder Cora-Yfke Sikkema
Rotterdam, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder Joost Eerdmans
Utrecht, te dezen vertegenwoordigd door de wethouder Kees Geldof;
Hierna samen te noemen: Steden
2. Private organisaties
Branchevereniging VHG te dezen vertegenwoordigd door directeur Egbert Roozen
Tauw B.V., te dezen vertegenwoordigd Edwin van der Strate
De Coöperatieve Samenleving B.A., te dezen vertegenwoordigd door Eduard Ravenhorst
Nederlandse Vereniging van Tuin- en Landschapsarchitectuur te dezen vertegenwoordigd door
Jelle Bennema
3. Kennisinstanties
de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, handelend als bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, namens deze: de Directeur-generaal van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)
Rijksuniversiteit Groningen, te dezen vertegenwoordigd door prof.dr. Oscar Couwenberg
Hogeschool van Amsterdam, te dezen vertegenwoordigd door Katrien de Witte
4. De Staatssecretaris van Economische Zaken en de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, beiden handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna te noemen: Rijksoverheid;

Hierna tezamen te noemen: Partijen

Overwegingen

Algemene context Agenda Stad:

- a. Rijk, steden en andere actoren werken aan de totstandkoming van de Agenda Stad, waarmee de groei, innovatie en leefbaarheid van steden wordt versterkt.
- b. Het Rijk beoogt hier onder andere door middel van 'city deals' tussen steden, private organisaties en het Rijk invulling aan te geven. City deals onderscheiden zich in het feit dat ze: 1) agglomeratiekracht organiseren (massa/schaalvoordeel door samenwerking tussen steden of binnen stedelijke regio); 2) (inter)nationaal aansprekend en uitventbaar zijn; 3) innovatief zijn, door bijvoorbeeld bestaande systemen anders vorm te geven; en 4) betrokkenheid kennen van uiteenlopende publieke en private organisaties (waaronder het Rijk).

Context city deal Waarden van groen en blauw in de stad

- c. TEEB staat voor *The Economics of Ecosystems and Biodiversity* en is een internationale studie naar de economische betekenis van biodiversiteit en ecosysteemdiensten. TEEB-stad, één van zes TEEB studies in Nederland, richt zich nadrukkelijk op natuurinclusieve oplossingen voor steden. Dit zijn oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen die bescherming, beleving en benutting van natuur duurzaam combineren. In het geval van TEEB-stad gaat dit om stedelijke maatschappelijke opgaven.
- d. In een *Community of Practice* (CoP) met de Rijksoverheid en 11 Nederlandse gemeenten is een MKBA (Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse) opgesteld voor groen in de stad. Deze MKBA maakte naast de economische en maatschappelijke waarde van natuur en water in en om de stad ook de kosten- en baathebbers inzichtelijk. Het vroegtijdig samen nadenken met baathebbers bleek bij te dragen aan een maatschappelijk rendabeler project, meer draagvlak en een sneller proces. Door al aan het begin van het planproces maatregelen te koppelen aan baten en baathebbers kan een optimaler plan worden gerealiseerd met hogere maatschappelijke meerwaarde en een grotere betrokkenheid van stakeholders.
- e. De TEEB-stad tool die vervolgens op basis van deze MKBA is ontwikkeld is een toegankelijk en breed toepasbaar instrument dat planners, gemeenten, ontwikkelaars, bedrijven en (burger)organisaties de mogelijkheid geeft om zelf de waarde van groen en blauw in hun leefomgeving te berekenen en te begrijpen. De tool verbindt wetenschappelijke kennis op het gebied van groen en de toepasbaarheid in de stedelijke praktijk. De TEEB-stad tool is ontwikkeld in

opdracht van het Ministerie van Economische Zaken.

- f. Met de TEEB-stad tool is specialistische kennis over het berekenen van waarde van groen en water toegankelijk gemaakt voor een groot publiek. Dit inzicht dient als basis voor het gesprek met baathebbers en belanghebbenden. Het zet mensen aan tot denken over de waarde van natuur. Hiermee sluit de tool aan bij de internationale uitgangspunten van TEEB: *draw attention, demonstrate value en help decision making*. Met de TEEB-stad tool kunnen de verschillende baten op basis van generieke kengetallen, voor een projectsituatie worden berekend. De TEEB-stad tool beperkt zich (vooralsnog) tot de tien meest voorkomende (en generiek berekenbare) maatschappelijke baten van groene en blauwe maatregelen in de stad. De tool kan gebruikt worden als eerste stap om na te gaan of en welke baten er optreden binnen een project. Dit biedt voldoende houvast voor het aangaan van de dialoog met de verschillende baathouders en belanghebbenden. Als het project voldoende kansrijk lijkt kan men indien nodig een volwaardige MKBA uit laten voeren door een expert.
- g. Natuur inclusieve oplossingen zijn breed van waarde voor diverse stedelijke opgaven en dragen bij aan groene, duurzame en leefbare steden, en daarmee aan een prettig vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven. Hiervoor is het nodig dat de maatschappelijke en economische waarden van natuur breed bekend zijn en nadrukkelijk meegewogen worden in beleid en besluitvorming in de stad.
- h. Sinds de lancering van de TEEB-stad tool en de doorontwikkeling van het partnernetwerk dat gebruik maakt van de tool, groeit de betrokkenheid en het gebruik en daarmee ook de wens deze voortdurend te blijven verbeteren en doorontwikkelen. Dit wensen gemeenten, maar ook andere organisaties (bijvoorbeeld kennisinstellingen, ondernemers) die de waarde van de tool inzien. Voor een maximaal resultaat is het zaak het netwerk van gebruikers te blijven verbreden. Het is daarom tijd om de TEEB-stad tool verder te ontwikkelen en duurzaam in te bedden als neutraal instrument in het proces van besluitvorming over groen en blauw in de stad en door te ontwikkelen tot een uniform inzetbaar instrument.
- i. De Atlas Natuurlijk Kapitaal (ANK) wil de besluitvorming over het duurzaam gebruik van het natuurlijk kapitaal faciliteren, door kennis en informatie van kennisinstellingen, overheden en bedrijven bij elkaar te brengen en beschikbaar te stellen. Onze samenleving draait op natuurlijke hulpbronnen. De ondergrond levert drinkwater, wind levert energie, onze bodem produceert voedsel. Er is echter nog een wereld te winnen in de manier waarop we ons natuurlijk kapitaal benutten, ook in het stedelijk gebied. Efficiënter, beter afgestemd en slimmer werken heeft grote voordelen voor bedrijven, burgers en overheden, zeker op de lange termijn. De natuur is bovendien een bron van inspiratie en kennis om de majeure uitdagingen van dit moment als gezonde verstedelijking en klimaatverandering duurzaam op te lossen. Met de Atlas Natuurlijk Kapitaal kunnen burgers, bedrijven, lokale en regionale overheden, waterbeheerders en gebiedsontwikkelaars het natuurlijk kapitaal beter meenemen in de besluitvorming. Hiertoe geeft de Atlas Natuurlijk Kapitaal praktijkvoorbeelden en digitale kaarten van natuurlijk kapitaal in Nederland. De kaarten en de voorbeelden helpen de gebruiker om meer inzicht te krijgen in het effect van zijn plannen op het natuurlijk kapitaal. De kaarten zijn te raadplegen tot op lokaal niveau en direct bruikbaar. Het RIVM ontwikkelt en beheert de Atlas Natuurlijk Kapitaal. Hierbij werkt het samen in een netwerk van kennisleveranciers en gebruikers. Gebruikers helpen bij de vernieuwing van de Atlas Natuurlijk Kapitaal. De Atlas Natuurlijk Kapitaal is onderdeel van het uitvoeringsprogramma 'Van Afval Naar Grondstof' van het ministerie van Infrastructuur en Milieu én van de Nederlandse uitwerking van de Europese biodiversiteitsstrategie. De Atlas Natuurlijk Kapitaal wil zich ontwikkelen tot een actueel platform met de relevante kennis, informatie en tools die daarvoor nodig zijn.
- j. De TEEB-stad tool en Atlas Natuurlijk Kapitaal vullen elkaar aan. De TEEB-stad tool heeft de ambitie om door te groeien naar een locatiespecifieke interactieve tool die ook niet monetaire waarden kan laten zien. De Atlas Natuurlijk Kapitaal heeft als ambitie om de locatiespecifieke informatie die zij nu in kaartmateriaal aanbiedt, ook via een 'instrument' aan te bieden, dat tevens de waardering van het lokale 'natuurlijk kapitaal' inzichtelijk maakt. Deze twee ambities overlappen elkaar zodanig dat besloten is om deze twee ontwikkeltrajecten samen te voegen. Het samenvoegen van deze trajecten zal mogelijk leiden tot een 'nieuw instrument'.

Bijdrage aan doelen Agenda Stad:

Met de city deal beogen de partijen bij te dragen aan de doelen van Agenda Stad doordat hiermee de waarden van groen en blauw nadrukkelijker meegewogen worden in beleid en besluitvorming in stedelijke opgaven. Partijen dragen hiermee bij aan de ontwikkeling van aantrekkelijke, groene, duurzame en leefbare steden met een prettig vestigingsklimaat voor mensen en bedrijven. De leer- en netwerkkracht van de samenwerkende steden in de *CoP*, samen met de overige partijen staat hierin centraal.

Komen overeen:

1. Doel:

- Het verbeteren en doorontwikkelen van de TEEB-stad tool en de Atlas Natuurlijk Kapitaal waarbij de integratie tot één locatiespecifieke interactieve tool expliciet onderzocht wordt.
- De uitbreiding en intensivering van het netwerk rondom deze nieuwe, integrale tool zodat beleidsmakers en beslissingsnemers de TEEB-stad tool en de Atlas Natuurlijk Kapitaal steeds meer gebruiken.
- Hiermee groene, duurzame en leefbare steden te realiseren, met een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven.

2. Werkwijze:

- Om dit te bereiken beoogt deze city deal een duurzame inbedding en doorontwikkeling van de tools en uitbreiding van het netwerk van gebruikers en geïnteresseerden, en het ontwikkelen van nieuwe kennis en expertise over de waarden van groen en blauw in stedelijke opgaven.
- Partijen organiseren diverse elkaar versterkende activiteiten om het doel te verwezenlijken met als onderdelen:
 - 1) een *CoP* met de Partijen,
 - 2) doorontwikkeling van de TEEB-stad tool, de Atlas Natuurlijk Kapitaal en het zoveel mogelijk integreren en samenbrengen van TEEB-stad tool en de Atlas Natuurlijk Kapitaal,
 - 3) actief kennis ontwikkelen en delen in een groeiend (gebruikers)netwerk.
- Jaarlijks wordt hiervoor per onderdeel een jaarplan opgesteld met de beoogde activiteiten en een onderliggende begroting.

3. Afspraken:

3.1 Inzet en acties Partijen:

Partijen werken samen en

- a. Houden de TEEB-stad tool in stand en *up to date* en dragen zorg voor de doorontwikkeling van de TEEB-stad tool en de Atlas Natuurlijk Kapitaal als instrumenten om de waarden van natuur nadrukkelijker mee te laten wegen in stedelijk beleid en besluitvorming.
- b. Vergaren en delen nieuwe kennis in een *CoP*.
- c. Houden een actief netwerk van gebruikers betrokken en breiden dit uit.
- d. Betrekken nieuwe partners bij de city deal.
- e. Werven van private organisaties die bijdragen aan of toe treden tot deze city deal, of betrokken worden bij de *CoP*, bijvoorbeeld als baathouder bij één van de pilots.

3.2 Inzet en acties Steden:

- a. Pilots starten waarin kennis vergaard wordt die bijdraagt aan de doelstellingen van deze city deal.
- b. Met deze kennis zowel TEEB-stad tool als TEEB-stad netwerk bedienen.
- c. De ontwikkelde kennis beschikbaar stellen voor opname in en doorontwikkeling van de TEEB-stad tool en de Atlas Natuurlijk Kapitaal.
- d. Eigen verantwoordelijkheid dragen voor het resultaat en de financiering van de pilots en de *CoP*.

3.3 Inzet en acties Private organisaties:

- a. VHG: Actieve inzet van kennis & expertise vanuit haar ledennetwerk en een financiële bijdrage aan de *CoP* om nieuwe inzichten te verwerken in de TEEB-stad tool.
- b. TAUW: Actieve inzet van kennis & expertise aan de *CoP* en doorontwikkeling van de tool en het verkennen van mogelijkheden en kansen van verbindingen met de city deal Klimaat-adaptie.
- c. DCS: Bijdrage aan de groeiende praktische inzetbaarheid van beide tools door inbreng van expertise in de *CoP* vanuit en door het brede maatschappelijke netwerk dat DCS vertegenwoordigt
- d. NVTL: Inbreng van expertise aan de *CoP* en inzet van het netwerk bij verkennen en zoeken naar kansen in verbindingen (danwel integratie) met andere initiatieven.

3.4 Inzet en acties Kennisinstellingen:

De kennisinstellingen onderschrijven het belang van de TEEB-stad tool als portaal om onderzoeksresultaten naar de praktijk te brengen en zien een rol voor onderzoekers om de tool te vullen met de meest actuele informatie. Zij zullen ervoor zorgen dat de resultaten van relevante onderzoeken gebruikt worden in de TEEB-stad tool en ANK.

- a. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: Het RIVM zal in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu tijd en inzet leveren voor de ontwikkeling van de Atlas Natuurlijk Kapitaal en de instrumenten om besluitvorming te ondersteunen. Ook levert het RIVM kennis aan die bijdraagt aan de doelstellingen van deze city deal. Het RIVM zet zich ervoor in dat de TEEB-stad tool wordt verbonden met de Atlas Natuurlijk Kapitaal en stelt met het Rijk een plan daartoe op, zie verder onder 3.5.
- b. Rijksuniversiteit Groningen: In het kader van valorisatie van onderzoek tijd en inzet te organiseren voor het delen van kennis die bijdraagt aan de doelstellingen van deze city deal.
- c. Hogeschool van Amsterdam: Middels onderzoek naar de baten van groen en blauw bijdragen aan de ontwikkeling van tools voor het werkveld om de baten van groen en

blauw nadrukkelijker mee te laten wegen in beleid en besluitvorming bij klimaatbestendige herinrichting van steden. Daarnaast het in onderwijs brengen van de TEEB-stad tool.

3.5 Inzet en acties Rijksoverheid:

- a. Een plan opstellen met het RIVM voor integratie en doorontwikkeling van de TEEB-stad tool binnen de Atlas Natuurlijk Kapitaal. Dit plan wordt opgesteld met inbreng van Partijen, om de aansluiting bij de gebruikerswensen te borgen. Het plan wordt eind 2016 opgeleverd. In dit plan komen ten minste de volgende aspecten aan bod en worden verder uitgewerkt:
 - een bredere webomgeving met informatie over de waarden van groen en blauw in de stad en een link naar de TEEB-stad tool;
 - toevoegen van baten in de tool;
 - verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid van de tool op basis van gebruikerservaringen;
 - opname van kennis uit de *CoP* in doorontwikkeling van Atlas Natuurlijk Kapitaal;
 - ontwikkeling van een locatie-specifieke TEEB-stad tool en opname hiervan in de Atlas Natuurlijk Kapitaal;
 - beschrijving van een terugkerend keuzemoment waarop besloten wordt of de 'oude' TEEB-stad tool naast de nieuwe, locatiespecifieke tool blijft bestaan.
- b. De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu kiest op basis van de prioritering door de *CoP* van gemeenten één of meer pilots die nadere begeleiding verdienen, om de resultaten en bruikbaarheid hiervan voor de Atlas Natuurlijk Kapitaal en TEEB-stad tool te garanderen en verzorgt deze begeleiding

4. Slotbepalingen

Artikel 4.1 Inwerkingtreding en looptijd

1. Deze city deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen. Partijen committeren zich aan deze afspraken tot de einddatum, zijnde 30 juni 2019.
2. Partijen nemen de uitvoering van alle in deze city deal genoemde afspraken zo snel mogelijk ter hand.

Artikel 4.2. Uitvoering in overeenstemming met het Unierecht

De afspraken van deze city deal zullen in overeenstemming met het recht van de Europese Unie worden uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technische normen en voorschriften.

Artikel 4.3. Wijzigingen

1. Elke Partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken de city deal te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen zes weken nadat een Partij de wens daartoe aan de andere Partijen schriftelijk heeft medegedeeld.
3. De wijziging en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlagen aan de city deal gehecht.

Artikel 4.4. Stuurgroep en procesbegeleiding

1. Binnen twee maanden na ondertekening van deze city deal wordt door Partijen een stuurgroep opgericht. De stuurgroep wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de partijen op managementniveau en heeft als taak de voortgang van de uitvoering van de city deal mede te bewaken en deze zo nodig bij te sturen. De samenwerking met de stuurgroep van de Atlas Natuurlijk Kapitaal wordt op dat moment ook verder uitgewerkt.
2. De benodigde verdere afspraken over de organisatievorm (overlegstructuur, frequentie, taakverdeling, etc.) worden binnen twee maanden na ondertekening van deze city deal verder uitgewerkt.
3. De mogelijke aanstelling van een procesbegeleider voor de uitvoering van deze city deal en de daarbij behorende activiteiten valt onder de verantwoordelijkheid van de Partijen.

Artikel 4.5. Evaluatie

1. Jaarlijks wordt de stand van zaken van afspraken en overeenkomsten geëvalueerd om gezamenlijk te besluiten over de voortzetting hiervan.

Artikel 4.6. Toetreding van nieuwe partijen

1. Er kunnen nieuwe partijen toetreden tot deze city deal.
2. Een nieuwe partij maakt haar verzoek tot toetreding schriftelijk bekend aan de stuurgroep. Zodra alle Partijen schriftelijk hebben ingestemd met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de city deal en gelden voor die Partij de voor haar uit de city deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
3. Het verzoek tot toetreding en de verklaring tot instemming worden als bijlage aan de city deal gehecht.

Artikel 4.7. Opzegging

Elke Partij kan deze city deal (te allen tijde) met inachtneming van een opzegtermijn van drie maanden schriftelijk opzeggen.

Artikel 4.8. Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken van de city deal niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 4.9. Openbaarmaking

Deze city deal zal samen met andere afgesloten city deals openbaar worden gemaakt, waardoor andere partijen kennis kunnen nemen van de gesloten city deals. Het Rijk rapporteert over de Agenda Stad, alsmede de hieruit voortvloeiende city deals naar de Tweede Kamer.

Aldus overeengekomen op 31 mei 2016 te Utrecht,

*M. Tigelaar
Wethouder gemeente Amersfoort*

*M. Sandmann
Wethouder gemeente Apeldoorn*

*B. Revis
Wethouder gemeente Den Haag*

*R. Reynvaan
Wethouder gemeente Dordrecht*

*C.Y. Sikkema
Wethouder gemeente Haarlem*

*J. Eerdmans
Wethouder gemeente Rotterdam*

*K. Geldof
Wethouder gemeente Utrecht*

*E. Roozen
Directeur Branchevereniging VHG*

*E. van der Strate
Tauw B.V.*

*E. Ravenhorst
Voorzitter,
De Coöperatieve Samenleving*

*J. Bennema
Directeur Nederlandse Vereniging van Tuin- en Landschapsarchitectuur*

*K. de Witte
Hogeschool Amsterdam*

*O. Couwenberg
Rijksuniversiteit Groningen*

*De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
namens deze:
De Directeur-Generaal RIVM
A. N. van der Zande*

*M.H.P. van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken*

*S.A.M. Dijkma
Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu*